

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	תורה: דברים	—	(20x2)	—	40 נקודות
פרק שני	—	נביאים: מלכים ב, ירמיה, יחזקאל	—	(20x2)	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	כתובים: עזרא ונחמיה	—	(10x2)	—	20 נקודות
	—	סה"כ	—		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

שים לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

פרק ראשון — תורה: דברים (40 נקודות)

ענה על שאלה 1 — שאלת חובה, ועל אחת מן השאלות 2-5 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. יחידת "הארץ הטובה" ומות משה

א. עיין בפרק ג', פסוקים כ"ג-כ"ט.

בפסוקים אלה מתוארת בקשתו של משה מה' להיכנס לארץ-ישראל.

(1) על פי פירוש שלמדת, כתוב מדוע רצה משה להיכנס לארץ-ישראל.

(2) כתוב בלשונך שני ציוויים של ה' למשה בעקבות בקשתו.

(8 נקודות)

ב. עיין בפרק ל"ד, פסוקים א'-ד'.

(1) רמב"ן לפסוקים א'-ג': "והכלל שהראהו כל נחלת ישראל, דכתיב 'זאת הארץ אשר

נשבעתי'".

לפי רמב"ן, הסבר מה הראה ה' למשה לפני מותו.

(2) לפי פירוש אחר שלמדת, כתוב מה הראה ה' למשה לפני מותו.

(7 נקודות)

ג. "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה'. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר

וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (פרק ל"ד, פסוקים ה'-ו').

מדרש "לקח טוב" לדברים: "ומפני מה לא נודע [מקום] קבורתו של משה? כדי שלא יהו

ישראל הולכין ומניחין שם בית המקדש, ומזבחים ומקטרים שם. וכדי שלא יטמאו אומות העולם

את קברו בפסיליהם ובתועבותיהם".

לדברי המדרש יש שתי סיבות שבגללן לא נודע מקום קבורתו של משה.

הסבר את שתי הסיבות בלשונך.

(5 נקודות)

2. יחידת "פתח תפתח"

דיני עבד עברי ואמה עבריה

עיין בפרק ט"ו, פסוקים י"ב-י"ח.

א. (1) דיני עבד ואמה עבריים נכתבו כבר בשמות פרק כ"א, פסוקים א'-י'.

על פי פירוש שלמדת, הסבר דין אַתָּך מן הדינים בדברים, שנוסף על הדינים שמוזכרים בשמות.

(2) "וְלִקְחָתָּ אֶת הַמֵּרְצֵעַ וְנִתְּתָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבִדְלֹת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם" (פסוק י"ז).

על פי פירוש שלמדת לפסוק זה, מתי משתחרר עבד שנרצע?

(8 נקודות)

ב. עיין בפסוקים י"ג-ט"ו.

(1) רש"י לפסוק ט"ו: "וזכרת כי עבד היית - והענקתי וְשָׁנִיתִי [= הענקתי שנית] לך מביזת

מצרים וביזת הים, אף אתה הענק וְשָׁנִיתָ לו."

על פי רש"י, הסבר את הקשר בין ההענקה של ה' ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף

ובין מצוות ההענקה לעבד.

(2) על פי העקרונות שלמדת ביחידת "פתח תפתח", חשב והסבר כיצד מצוות ההענקה

מיטיבה גם עם האדון.

(7 נקודות)

ג. עיין בדברי רש"ר הירש שלפניך:

"עם שובו [של העבד] לחירות קתום [= בסיום] תקופת עבדותו, אין לשלח אותו מן העבדות

ריקם... שהרי... חוסר האמצעים גרם לו שיימכר לעבדות זמנית לצורך פריעת חוב גִּבְתוֹ.

פושע זה לא יוחזר אל עצמו בידיים ריקות. מי שהיה אדונו... קְצוּוה... לצייד אותו באוצר קטן

של נכסים כדי לאפשר לו מעתה להתפרנס ביושר."

על פי רש"ר הירש, המטרה של מצוות ההענקה היא למנוע מן העבד לחזור למצב שהוא היה

בו בעבר.

(1) על פי רש"ר הירש, מה היו הנסיבות שגרמו לאדם להימכר לעבד?

(2) על פי רש"ר הירש, הסבר כיצד מצוות ההענקה עוזרת לעבד שלא לחזור לעבדותו.

(5 נקודות)

יחידת ההנהגה

.3

עיינ בפרק י"ז, פסוקים י"ד-כ' – פרשת המלך.

א. (1) מה הן שתי הדעות בעניין מינוי מלך? הסבר את המילה "ואמרת" שבפסוק י"ד על פי

אחת מן הדעות שציינת.

(2) מלך ישראל חייב לכתוב לעצמו ספר תורה. הסבר אחת מן המטרות של מצווה זו.

(8 נקודות)

ב. עיין בפסוק ט"ז.

(1) רש"י: "לא ירבה לו סוסים – אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים

באים משם".

לפי רש"י, מהי הסיבה לאיסור "לא ירבה לו סוסים"?

(2) על פי פירוש שלמדת, כתוב סיבה אחרת לאיסור זה.

(7 נקודות)

ג. "וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד" (פסוק י"ז).

רמב"ם, הלכות מלכים, פרק ג', הלכה ד': "ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגנזיו [= במחסן

האוצרות שלו] ולהתגאות בו... אלא כדי שייתן לְחַיִּלוֹת שְׁלוֹ וְלַעֲבָדוֹ וְלִשְׁמִשּׁוֹ.

וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה', ולהיות שם מוכן לצורכי הציבור ולמלחמותם –

הרי זה מצווה להרבותו.

ואין איסור אלא להרבות לעצמו בבית גנזיו, שנאמר 'לא ירבה לו'".

(1) על פי רמב"ם, לאיזה צורך מוותר למלך להרבות כסף וזהב?

(2) על פי רמב"ם, לאיזה צורך אסור למלך להרבות כסף וזהב?

(5 נקודות)

4. יחידת דיני מלחמה

א. עיין בפרק כ', פסוקים א'-ז'.

(1) לפי פסוקים ב'-ד', כתוב בלשונך מה הכהן מצווה את העם ומהו הנימוק לצייוי זה.

(2) — לפי פסוק ח', מהו הצייוי ל"איש הירא וְרַךְ הַלֵּבָב"?

— לפי פירוש שלמדת, הסבר ממה איש זה ירא.

(8 נקודות)

ב. (1) בפסוקים ה'-ז' מפורטים שלושה מצבים שכל אחד מהם הוא סיבה לשחרור מיציאה

למלחמה. כתוב בלשונך מה הם שלושת המצבים האלה.

(2) רמב"ן לפסוק ה': "וציווה על השלושה האלה לשוב, כי לבו על ביתו וכרמו ועל אשתו וינוס".

הסבר, על פי רמב"ן, את הסיבה המשותפת לשחרור האנשים המוזכרים בפסוקים ה'-ז'

מן המלחמה.

(7 נקודות)

ג. בתחילת הפרק האויב מצוין בלשון יחיד: "... לְמַלְחָמָה עַל אֵיבֶקָךְ" (פסוק א') ובהמשך הפרק

האויב מצוין בלשון רבים: "... לְמַלְחָמָה עַל אֵיבֵיכֶם" (פסוק ג').

לפניך פירוש של "כלי יקר" לפסוק א', העוסק בהבדל זה בלשון הפסוקים:

"ואומר אני, שבהיות שלום בין האויבים, אז המלחמה מסוכנת ביותר... אבל כשחֶלֶק לבם

[= נוצרו ביניהם מחלוקות] ואינן באגודה אחת [= מאוחדים], אין הסכנה גדולה כל כך.

וזה הנס אשר הקדוש ברוך הוא עושה עם ישראל, שאף על פי שבתחילת יציאתם למלחמה כל

האומות נתחברו... כאיש אחד, מכל מקום 'כקרבכם אל המלחמה'... ישלח ה' בהם את המהומה,

וייפרדו איש מעל אחיו, ותהיה חרב איש ברעהו".

(1) על פי "כלי יקר", כתוב בלשונך מהו המצב השורר בין האויבים בעת יציאתם למלחמה

בישראל.

(2) על פי "כלי יקר", כתוב בלשונך מהו הנס שה' עושה בעת מלחמה, וכיצד נס זה מסייע

לישראל.

(5 נקודות)

5. יחידת "לא תוכל להתעלם"

א. עיין בפרק כ"א, פסוקים י"ח-כ"א.

צטט שניים מן החטאים של הבן, והסבר כל אחד מהם.

(8 נקודות)

ב. (1) רמב"ן לפסוק י"ח: "כי לא הומת בגודל חטאו, אלא לְיִיסַר בו את הרבים ושלא יהיה תקלה לאחרים".

על פי רמב"ן, הסבר אחת מן הסיבות שבגללן בן סורר ומורה נענש בעונש חמור יותר מחומרת חטאיו.

(2) על פי פירוש אחר שלמדת, כתוב סיבה נוספת שבגללה בן סורר ומורה נענש בעונש חמור יותר מחומרת חטאיו.

(7 נקודות)

ג. "וּדְגַמְהוּ כָּל אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמָת" (פסוק כ"א).

פירוש "העמק דבר": "אחר שנשפט בבית דין, יעשו העונש אנשי עירו, [כיוון] שקלקל הליכות דרך ארץ, והיה יכול לקלקל שאר בני העיר".

(1) מהי השאלה שפירוש "העמק דבר" עונה עליה?

(2) הסבר בלשונך את התשובה שלו.

(5 נקודות)

פרק שני — נביאים: מלכים ב, ירמיה, יחזקאל (40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 20 נקודות).

6. הרקע ההיסטורי לנבואות ירמיהו ויחזקאל — מלכים ב, פרק כ"ד, וירמיה, פרק כ"ח

א. (1) עיין במלכים ב, פרק כ"ד, פסוקים י"א-ט"ז.

כתוב בלשונך את מי הגלה מלך בבל בגלות החרש והמסגר, ואת מי לא הגלה בגלות זו.

(2) עיין בירמיה, פרק כ"ח, פסוקים א'-ד'.

מהי נבואת השקר שניבא חנניה בן עזור על הגולים שגלו בגלות החרש והמסגר?

(8 נקודות)

ב. עיין בירמיה, פרק כ"ח, פסוקים ז'-ט'.

(1) "הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשָׁלוֹם בָּבֶל דְּבַר הַנְּבִיא יִדְעֵה הַנְּבִיא אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' בְּאֶמְתָּ" (פסוק ט').

על פי דברי ירמיהו, הסבר כיצד אפשר לדעת מיהו הנביא "אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' בְּאֶמְתָּ".

(2) רש"י לפסוק ז': אך שמע נא - ... אמר [ירמיהו]: אני מתנבא פורעניות, אם לא יבוא

איני שקרן, הקדוש ברוך הוא ניהם על הרעה".

על פי רש"י, הסבר מדוע נבואת פורענות שאינה מתקיימת אינה מעידה שהנביא

שניבא אותה היה נביא שקר.

(7 נקודות)

ג. פירוש מלבי"ם לירמיה, פרק כ"ח, פסוק ו': "כי מה שאמר יושבו הכלים אל המקום הזה זה היה

אמת, כי גם ירמיה ניבא שבעוד שבעים שנה יושבו הכלים, רק מה שאמר שבעוד שנתים יושבו,

זה היה שקר, כי הזמן היה לסוף ע' [= שבעים] שנה, ועל כן השיב אליו ירמיה: 'אמן כן יעשה ה'

יקם ה' את דבריך".

(1) על פי מלבי"ם, איזה חלק מנבואת חנניה בן עזור היה צפוי להתקיים?

(2) על פי מלבי"ם, איזה חלק מנבואת חנניה בן עזור לא היה צפוי להתקיים?

(5 נקודות)

7. ירמיה, פרק כ"ו ופרק ל"ו

א. עיין בפרק ל"ו, פסוקים י"ד-י"ח.

(1) הסבר מדוע חששו השרים להגיד למלך את הכתוב במגילה.

(2) הסבר לשם מה היה חשוב לשרים לשאול את ברוך: "אֵיךְ כְּתֹבֶתְ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי" (פסוק י"ז).

(8 נקודות)

ב. עיין בפרק ל"ו, פסוקים י"ט-כ"ו, ובפסוקים שלפניך מפרק כ"ו, וכתוב שתי נקודות דמיון בין האירועים המתוארים בפרק כ"ו ובין האירועים המתוארים בפרק ל"ו.

"(ח) וַיְהִי כְּכֹלֹת יִרְמְיָהוּ לְדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְדַבֵּר אֵל כָּל הָעָם וַיִּתְּפְּשׂוּ אֹתוֹ הַכְּהֹנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל הָעָם לֵאמֹר מוֹת תָּמוּת: (ט) מִדּוּעַ נִבִּיתָ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר כִּשְׁלוֹ יְהִיֶּה הַבַּיִת הַזֶּה וְהָעִיר הַזֹּאת תִּחָרֵב מֵאִין יוֹשֵׁב וַיִּקְהַל כָּל הָעָם אֶל יִרְמְיָהוּ בְּבַיִת ה': (י) וַיִּשְׁמְעוּ שָׂרֵי יְהוּדָה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיַּעֲלוּ מִבַּיִת הַמֶּלֶךְ בַּיִת ה' וַיִּשְׁבּוּ בְּפֶתַח שַׁעַר ה' הַחֲדָשׁ: (יא) וַיֹּאמְרוּ הַכְּהֹנִים וְהַנְּבִיאִים אֶל הַשָּׂרִים וְאֵל כָּל הָעָם לֵאמֹר מִשְׁפַּט מוֹת לְאִישׁ הַזֶּה כִּי נִבֵּא אֶל הָעִיר הַזֹּאת כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם בְּאָזְנֵיכֶם: ...

(יז) וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים וְכָל הָעָם אֶל הַכְּהֹנִים וְאֵל הַנְּבִיאִים אִין לְאִישׁ הַזֶּה מִשְׁפַּט מוֹת כִּי בְשֵׁם ה' אֶ-לֵהִינוּ דַּבֵּר אֲלֵינוּ: ...

(כד) אַף יָד אַחִיקֶם בְּן שָׁפָן הִיָּתָה אֶת יִרְמְיָהוּ לְבַלְתִּי תַת אֹתוֹ בְּיַד הָעָם לְהַמִּיתוֹ".
(7 נקודות)

ג. בנבואת ההקדשה של ירמיהו לנביא אמר לו ה':

"הִנֵּה נִתְתִּיר הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר... לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשַׁרְיָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעַם הָאָרֶץ" (פרק א', פסוק י"ח).

פירוש רבי משה אלשיך לירמיהו פרק א', פסוק י"ח: "ולקנות אבירות לב [= אומץ] אל תתחיל תחילה מעם הארץ ואחר כך אל השרים ואחר כך אל המלך... אך עשה זאת ושבר מוֹרְאָךְ [= פחדך] פעם אחת והתחיל במלכים, ואחר כך לא יישאר לך מורך [= פחד] תִּשְׁנֶה [= תמשיך] בְּשָׂרִים, ותסיים בקטנים הם המון העם, וזהו אומרו 'למלכיה לכוהניה ולעם הארץ' שהוא מלמעלה למטה [= מהנכבדים ביותר לנכבדים פחות]".

(1) מהי השאלה שרבי משה אלשיך עונה עליה בפירושו?

(2) רבי משה אלשיך מציג בפירושו עיקרון שיכול להתאים לכל התמודדות בחיים ולא רק להתמודדות של הנביא ירמיהו. הסבר בלשונך עיקרון זה.

(5 נקודות)

8. יחזקאל, פרק ל"ז

א. עיין בפסוקים ט"ו-כ"ב.

(1) הסבר מהו המעשה הסמלי שנצטווה יחזקאל לעשות בפסוקים אלה.

(2) מהי המשמעות של המעשה הסמלי שבפסוקים אלה?

(8 נקודות)

ב. עיין בפסוקים כ"א-כ"ח.

בדורות האחרונים זכינו להתגשמות חלק מן ההבטחות המתוארות בפסוקים אלה.

(1) צטט והסבר הבטחה אחת מפסוקים אלה שהתגשמה בדורנו או בדורות האחרונים.

(2) צטט והסבר הבטחה אחת מפסוקים אלה שטרם התגשמה, אך יש ציפייה להתגשמותה

בעתיד.

(7 נקודות)

ג. **בדברים**, פרק ל', פסוקים א'-י' כתובות הבטחות שיתגשמו בזמן הגאולה.

כתוב שתי הבטחות הכתובות גם ב**יחזקאל** (פרק ל"ז, פסוקים כ"א-כ"ח) וגם בפסוקים

בדברים (פרק ל', פסוקים א'-י'). בסס דבריך על הכתוב בשני המקומות.

(5 נקודות)

פרק שלישי — כתובים: עזרא ונחמיה (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-11 (לכל שאלה — 10 נקודות).

9. עזרא, פרק א'

א. עיין בפסוקים ב'-ד'.

(1) על פי פסוק ג', מה אפשרה הצהרת כורש ליהודי בבל?

(2) על פי פסוק ד', מה אפשרה הצהרת כורש ליהודים שיישארו בבבל?

(5 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ז'-י"א.

(1) מהו המאפיין המשותף לכל כלי המקדש שמוזכרים בפסוקים אלה?

אילו מכלי המקדש לא חזרו לירושלים?

(2) הבא דוגמה מפרק אחר בספר עזרא לפער שבין הציפייה שעוררה "שיבת ציון" ובין מה

שאירע בפועל.

(5 נקודות)

10. עזרא, פרקים ד'-ה'

א. (1) עיין בפרק ד', פסוקים א'-ג'.

צרי יהודה ובנימין ביקשו להיות שותפים בבניית בית המקדש.

על פי פירוש שלמדת, הסבר מדוע סירב זרובבל לבקשתם.

(2) עיין בפרק ד', פסוקים ד'-ה'.

מי הם האנשים המכונים "עם הארץ"? הסבר אחת מן הפעולות שעשו.

(5 נקודות)

ב. "אִזָּ קָמוּ זָרְבָבֶל בֶּן שָׁאֲלִיתַיִל וַיְשׁוּעַ בֶּן יוֹצָדָק, וַיַּחֲלוּ לְבַנוֹת אֶת בֵּית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר

בִּירוּשָׁלַיִם" (תרגום לפרק ה', פסוק ב').

על פי הרקע ההיסטורי שלמדת לימי עזרא ונחמיה:

(1) מי היה המלך הפרסי שבימיו התחדשה בניית בית המקדש המתוארת בפסוק?

(2) כתוב מה היה ייחוסם של זרובבל ושל ישוע ומה היה תפקידם.

(5 נקודות)

11. א. נחמיה, פרק י' ופרק י"ג

(1) עיין בפרק י', פסוקים ל"א-ל"ב, וכתוב בלשונך שלוש מצוות שהעם התחייב לשמור.

(2) עיין בפרק י', פסוקים ל"ג-מ'.

מהו הנושא המשותף לכל ההתחייבויות הכתובות בפסוקים אלה?

(5 נקודות)

ב. עיין בפרק י"ג, פסוקים ט"ו-כ"ב.

בפסוקים אלה מתוארת הפרה של אחת מן ההתחייבויות שהעם התחייב לשמור (על פי

הכתוב בפרק י').

(1) מהי ההתחייבות שהופרה?

(2) כתוב בלשונך אחת מן הפעולות שעשה נחמיה לתיקון המצב.

(5 נקודות)

בהצלחה!